

BIODIVERSITEIT ALS KANS VOOR DE LANDBOUW

Deze folder is bedoeld voor agrarische ondernemers die (actiever) willen werken met en voor behoud van biodiversiteit. Want biodiversiteit biedt kansen, ook in economische zin. Biodiversiteit staat voor alles wat leeft, groeit en bloeit. In uw directe omgeving zijn dat het vee, de gewassen, het bodemleven en nuttige insecten. In en buiten uw omgeving komen daarnaast allerlei wilde planten en dieren voor.

Kansen

Biodiversiteit is een onmisbare productiefactor en als u er slim gebruik van maakt kunt u uw bedrijfsresultaten verbeteren. U wordt minder afhankelijk van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen, waarmee u tijd en kosten bespaart. En met agrarisch natuurbeheer en recreatie, als onderdeel van verbrede landbouw, combineert u op een prettige manier een aanvullend inkomen met een aantrekkelijk landschap.

Grenzeloze natuur

Planten en dieren, water-, stikstof- en koolstofkringlopen houden zich niet aan kadaster- of landsgrenzen. De invloed van uw onderneming op de natuur beperkt zich dan ook niet tot planten en dieren op uw eigen gebied, maar reikt via bodem, water en lucht tot ver in de omgeving. Soms heeft u met uw bedrijf zelfs invloed tot ver buiten de landsgrenzen, als het gaat om de uitstoot van broeikasgassen, of om de aankoop van veevoer. In deze folder worden eerst suggesties gegeven voor behoud van biodiversiteit in de eigen omgeving. Daarna volgen enkele suggesties over hoe u kunt bijdragen aan behoud van biodiversiteit buiten onze landsgrenzen.

Foto: PPO Lisse

Functionele agrobiodiversiteit op uw eigen grondgebied

Als ondernemer in de landbouw kent u de natuurlijke kringlopen als geen ander. U staat ermee op en gaat ermee naar bed. Hoe houd ik mijn grond vruchtbaar? Hoe haal ik maximaal rendement met minimale input van gewasbeschermingsmiddelen? Met functionele agrobiodiversiteit, de benutting van natuurlijke soortenrijkdom voor de onderdrukking van plagen, laat u de natuur voor u werken. Met deze aanpak wordt u minder afhankelijk van gewasbeschermingsmiddelen, met behoud van goede teeltresultaten. Daarbij voorkomt u resistentie of, doordat ook de natuurlijke vijanden aan insecticiden zijn bezweken, insectenplagen. De integrale aanpak combineert gewasbescherming en -voeding met behoud van een aantrekkelijk landschap en een gezond leefmilieu.

Foto: Alexandra Brouwer

Het product

Alles begint natuurlijk bij de producten die u wilt verkopen. Naast een marktanalyse is het van belang na te denken over het effect van uw keuze over een periode van meerdere jaren. Hoe kunnen rotatie – afwisseling in jaren – en gemengde beplanting – afwisseling in oppervlakte – u helpen de bodem gezond en de oogst op peil te houden? Zijn er nieuwe gewassen of zelfs nieuwe diensten, zoals agrarisch natuurbeheer of recreatie (zie verderop in deze folder), waar uw onderneming duurzaam profijt van kan hebben? U kunt natuurlijk ook kiezen voor de meerwaarde van biologische landbouw en certificering, zie www.eko-keurmerk.nl.

Weet wat er leeft in en op uw grond

De last van plaagdieren kan van seizoen tot seizoen verschillen. Als u meer integraal gaat werken krijgen plaagdieren steeds minder kans. Bekijk per seizoen waar u last van heeft, voor u overweegt te sproeien. Met vangplaten en -bekers kunt u achterhalen welke beestjes op uw akker voorkomen. Een nuttig hulpmiddel hierbij is de handige Instrumentenkaart, compleet met foto's van de meest voorkomende natuurlijke vijanden. Bij een beperkt aantal plaagdieren en een gezond aantal natuurlijke vijanden is sproeien met bestrijdingsmiddelen soms helemaal niet nodig. Deze instrumentenkaart is te downloaden op http://www.vrom.nl/get.asp?file=/docs/milieu/instrumentenkaart_natuurlijke_vijanden.pdf

Gebruik (kunst)mest met mate

Investeren in een gezonde bodem kan veel kosten en kopzorgen besparen. Ook voor bodemanalyses is een praktische Instrumentenkaart te downloaden: www.vrom.nl/get.asp?file=/docs/milieu/instrumentenkaart_bodemkwaliteit.pdf Stem uw bemestingsplan af op de kwaliteit van de bodem: teveel mest is niet goed voor het gewas, maar ook niet voor het milieu. Teveel bemesten kan niet alleen zorgen voor een te hoog nitraatgehalte in bodem en water. Methaan (lachgas = CH₄, uit dierlijke mest) en N₂O (kunstmest) zijn broeikasgassen die net als CO₂ bijdragen aan klimaatverandering.

Tip: als uw bodem behoefte heeft aan meer stikstof, overweeg dan om vlinderbloemigen, zoals bonen en erwten, tussen uw gewassen te planten. Wist u dat deze in Afrika worden ingezet als 'biologische mestfabriekjes' omdat het goedkoper is dan kunstmest?

Beregen op maat

Indien u minimaal gebruik maakt van gewasbeschermingsmiddelen en (kunst)mest, komt dit de waterkwaliteit ten goede. Ook akkerranden (zie hieronder) helpen om watervervuiling te voorkomen. Daarnaast kunt u uw watergebruik beperken door optimaal gebruik te maken van de gegevens die uw bodem levert. Als u uw besproeiing daarop aanpast bespaart u naast het water zelf ook tijd en kosten.

Foto: VROM

Akkerranden: simpel en effectief

Akkerranden, beplant met grassen en kruiden, zijn multifunctionele bufferstroken tussen akkers of tussen akker en sloot. Spinnen en andere natuurlijke vijanden van plaaginsecten kunnen daar ook in de winter overleven, om als het seizoen daar is hun nuttige werk te verrichten. Daarnaast helpen akkerranden, die niet bespoten of bemest worden, voorkomen dat bestrijdingsmiddelen en mest uitspoelen naar slootwater. Akkerranden zijn zowel simpel als effectief en daarmee de grondinvestering zeker waard. In sommige gevallen wordt deze investering zelfs gecompenseerd door het waterschap, zoals in de Akkerrandenregeling Hoeksche Waard 2007 (bij een minimum van 200 meter totale lengte aan akkerranden langs watervoerende sloten) en het Actief Randenbeheer Brabant.

U wordt dan in feite betaald voor het schoonhouden van het water. Een bijkomend voordeel is dat de akkerranden kleur geven aan het landschap.

Gebiedsgericht werken en groenblauwe dooradering

Groenblauwe dooradering is de gedachte van bufferzones doortrekken naar een groter gebied. Met andere grondeigenaren (boeren, recreatieondernemers, gemeentes) en belanghebbenden (waterschappen, overheden en natuurorganisaties) kijkt u naar de ruimtelijke ontwikkeling in de regio. Samen kunt u het grotere gebied optimaal inrichten met landbouwgrond, akkerranden, houtwallen, bomenrijen en struiken (groen) en beken, kreken, sloten en poelen (blauw). Groenblauwe dooradering maakt natuurlijke plaagonderdrukking nog effectiever. Daarnaast wordt het landschap zo verrijkt, dat recreatie een winstgevende onderneming kan worden.

Ruimte voor de rivieren

Zeker met de verwachte gevolgen van klimaatverandering is het van belang dat rivieren de ruimte krijgen en dat er genoeg grond langs de rivier beschikbaar is om pieken op te vangen. Dat biedt naast ecologische veiligheid – bescherming tegen overstromingen – ook een natuurlijk leefgebied voor veel planten en dieren. Als landbouwondernemer kunt u hieraan meewerken door samen met de overheid te zoeken naar werkbare oplossingen.

Natuurbeheer en recreatie

Dit brengt ons terug bij het begin, bij de vraag welk product u verkoopt. Steeds meer landbouwondernemers verbreden hun onderneming. Dat kan gaan om agrarisch natuurbeheer waarbij uw grond wordt ingezet voor het beheer van weidevogels of voor de overwintering van ganzen. U kunt ook anderen laten genieten van uw prachtige omgeving en uw inkomsten vergroten als ondernemer in de recreatie. Dat kan variëren van het verhuren van fietsen, boten, paarden of huifkarren tot het beheren van een camping.

In februari 2007 heeft de Universiteit Wageningen met de Stichting Vrienden van het Platteland een hulpmiddel ontwikkeld: de Kansenscanner voor de verbrede landbouw. Met een 10-stappenplan kunt u vrijblijvend kijken wat uw mogelijkheden zijn.

Download de Kansenscanner op www.waardewerken.nl/downloads/kansenscanner.pdf

Behoud van biodiversiteit buiten de eigen (lands)grenzen

Als ondernemer in de landbouw denkt u bij biodiversiteit in eerste instantie aan wat u om u heen ziet. Anders dan mensen die 's ochtends vanuit hun auto een kantoorgebouw inlopen, bent u voor dag en dauw al in contact met planten en dieren in uw eigen omgeving.

Toch heeft uw bedrijf, net als elke andere onderneming, invloed op biodiversiteit ver buiten de eigen omgeving. Wat komt uw bedrijf binnen en landbouwgrond op aan mest, gewas-beschermingsmiddelen, veevoer, zaden etc? Wat voor impact heeft de productie van die middelen gehad elders? Hoe kunt u voorkomen dat stoffen die via afval, lucht, bodem en water het bedrijfsterrein verlaten de natuur schade toebrengen?

Regionale kringlopen en duurzame grondstoffen

Steeds vaker wordt gepleit voor regionale productie en consumptie. Het bespaart transportkosten, is beter voor het klimaat, mensen weten waar de producten vandaan komen en onzichtbare negatieve effecten op natuur elders wordt voorkomen.

Betrek uw grondstoffen dan ook waar mogelijk uit de regio. Denk daarbij ook aan het behoud van streekgebonden soorten zoals in de groente- en fruitteelt.

Duurzaam geproduceerd hout en papier

Als u (hard)hout nodig heeft voor uw bedrijfspan, woning of stal, vraag dan naar het FSC-keurmerk. Dan weet u zeker dat het hout uit een goed beheerd bos komt. Dit keurmerk wordt onafhankelijk gecontroleerd: deze houtproductie is goed voor de ondernemer, voor de lokale bevolking en voor het milieu. Voor meer informatie en verkoopadressen, zie www.fscnl.org en www.goedhoutdatabank.nl.

Energieverbruik

Niet alle soorten planten en dieren kunnen zich aanpassen aan klimaatverandering. Voorkomen van verdere klimaatverandering draagt dus ook bij aan behoud van biodiversiteit. Beperk dus, naast de emissies van broeikasgassen via mest (elders in deze folder) uw CO₂-emissie. Dit kan door energiebesparing, waarmee ook uw energierekening lager wordt, en door te kiezen voor groene stroom. Voor meer informatie: zie www.hier.nu.

Soja in veevoer: het kan beter

Sojabonen, veel gebruikt in veevoer, komen voornamelijk uit Noord- en Zuid-Amerika en in toenemende mate uit Brazilië. In 2005 is een initiatief gestart om, in overleg tussen de grote verkopers en inkopers van soja en belangenorganisaties, te komen tot een verantwoorde manier om soja te produceren. Dit initiatief heet de 'Roundtable on Responsible Soy', zie www.responsiblesoy.org/eng/index.htm. Als afnemer van veevoer kunt u bijdragen door te geven dat u het liefst duurzame soja koopt. Ook ondernemingen aan het eind van de keten hebben invloed: uw keuzes kunnen helpen biodiversiteit in de Amazone te behouden.

Kansen voor bedrijf en biodiversiteit benut

Inmiddels zijn er veel voorbeelden van duurzame ondernemers die bijdragen aan behoud van biodiversiteit. In de kaders op de volgende pagina vindt u drie voorbeelden.

Voorbeeld 1

De Hoeksche Waard – www.biodiversiteithoekschewaard.nl

De provincie Zuid-Holland en het ministerie van VROM startten in 2003 met het pilotproject Hoeksche Waard. Dit heeft tot een breed gedragen regionaal biodiversiteitsplan geleid. Onderdeel daarvan zijn praktische methoden om door stimulering van natuurlijke vijanden van plaaginsecten minder gewasbeschermingsmiddelen te gebruiken. Dit heeft onder andere de in deze folder genoemde, uiterst praktische, instrumentenkaarten opgeleverd.

Voorbeeld 2

www.schoon-water.nl

Dit project in Noord-Brabant werkt al enkele jaren met succes aan het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en bestrijdingsmiddelen in zeer kwetsbare grondwaterwingebieden. Naast de landbouwsector werken ook andere sectoren, gemeentes en burgers mee.

Voorbeeld 3

Agro Kracht: winnaar van de ZLTO Initiatiefprijs 2006 – www.zlto.nl/initiatief2006

Een aantal veehouderijen maakten van de nood van het mestoverschot een deugd. Zij startten een cooperatie, AgroKracht, die mestafzet goedkoper maakt door middel van een mestvergistingsfabriek, Cleanenergy. Alhoewel de hoeveelheid mineralen gelijk blijft, kan mestvergisting, mits goed toegepast, de emissies van het broeikasgas methaan verminderen.

Foto: Wico Dieleman, ZLTO

Websites met nuttige informatie

www.vrom.nl/biodiversiteitwerkt

www.lto.nl

www.minlnv.nl

www.biologica.nl

www.ppo.wur.nl

Bent u van plan om ook actiever te werken aan het instandhouden van biodiversiteit? Of misschien doet u dit al jaren? Overweeg dan de Countdown 2010 Verklaring te ondertekenen. Daarmee geeft u aan dat behoud van biodiversiteit voor u een serieuze zaak is, waar uw onderneming wel bij vaart. Surf naar www.countdown2010.nl/Declaratie.html of bel met IUCN in Amsterdam: 020-6261732.

Deze folder is onderdeel van de Countdown 2010-campagne en werd geproduceerd door IUCN in opdracht van het ministerie van LNV. De tekst is geschreven door EcoValue in samenwerking met LTO en IUCN. Aan de Countdown 2010-campagne werken burgers, bedrijven en overheden uit diverse landen mee. Doel: vóór 2010 is het verlies aan biodiversiteit een halt toegeroepen. Voor meer informatie zie www.countdown2010.nl en www.countdown2010.net.

COUNTDOWN
2010
SAVE BIODIVERSITY

